

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده مطالعات فرهنگی

گروه فرهنگی نظری

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی پژوهش علوم اجتماعی

**بررسی جامعه‌شناختی مسئله روابط با فرزندان
تحقیقی درباره فرزند سالاری کودکان (۷-۱۴) در تهران**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید بیوک محمدی

استاد مشاور:

خانم دکتر ناهید موید حکمت

پژوهشگر:

بهاره علیزاده راهداری

مهرماه ۱۳۹۵

برگه ارزیابی پایان نامه

سپاسگزاری

با سپاس از سه وجود مقدس :

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم ...

موهایشان سپید شد تا ما رو سفید شویم ...

و عاشقانه سوختند تا گرما بخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند ...

پدرانمان

مادرانمان

استادانمان

با سپاس بیکران بر همدلی و همراهی پدر و مادر دلسوز و مهربانم که سجده ایثارشان گل محبت را در

وجودم ، پروراند و دامان گهربارشان لحظه های مهربانی را به من آموخت..

با تقدیر و تشکر از استاد فرزانه جناب آقای دکتر بیوک محمدی که با نکته های دلایز صحیفه های سخن را

علم پرور نمود و همواره راهنما و راهگشای من در اتمام و اکمال پایان نامه بوده است و سرکارخانم دکتر ناهید

مویذ حکمت که همواره با مشاوره های خود مرا در راه کسب علم و معرفت آگاه نمودند .همچنین بر خود واجب

می دانم از سرکار خانم دکتر ژاسنت صلیبی که داوری این پژوهش را برعهده داشتند و در طی تحقیق نکاتی ارزنده

را گوشزد کردند تشکر بعمل آورم.

تقدیم به

تقدیم به پدرم کوهی استوار و حامی من در طول تمام زندگی

تقدیم به مادرم سنگ صبوری که الفبای زندگی به من آموخت

تقدیم به او که آموخت مرا تا بیاموزم استاد گرامی جناب دکتر بیوک محمدی

چکیده فارسی

بی تردید یکی از مهم ترین نهادهای جامعه ، خانواده است. اهمیت خانواده از این روست که نه تنها محیط مناسبی برای روابط همسران و محیط رشد و پرورش کودکان است بلکه پیش از نهادهای اجتماعی دیگری چون حکومت و نهادهای آموزشی و فرهنگی و بیشتر از آنها در شکل گیری شخصیت افراد و انتقال ارزش ها و هنجارهای جامعه نقش ایفا می کند. به همین سبب آسیب های موجود بر آن ، جامعه را با بحرانی جدی مواجه خواهد کرد ؛ یکی از مسائل موجود در خانواده نوع خاصی از روابط والدین با فرزندان یا فرزندسالاری است که همین موضوع تحقیق حاضر است. این تحقیق به روش کیفی و گردآوری اطلاعات آن از طریق مصاحبه و مشاهده های عمیق صورت گرفت هدف اصلی این تحقیق شناسایی پدیده فرزندسالاری به مثابه مسئله اجتماعی است بر این مبنا شناسایی ویژگی ها و پیامدهای آن در این تحقیق دنبال شده است یافته ها حاکی از آن است که فرزند سالاری در سطح وسیعی در شهر تهران وجود دارد و پیامد آن نوع خاصی از تربیت فرزندان می باشد. که همچنین از نظر ساختاری تک فرزندی و تعداد کم فرزندان از عوامل موثر در ایجاد آن است. در ضمن دیده شده است که آموزش خانواده ها از طریق رسانه ها و برنامه های فرهنگی و اجتماعی می تواند به عنوان راه حل در بهبود این امر کمک کند.

واژگان کلیدی : خانواده ، جامعه ، والدین ، فرزندسالاری، تک فرزندی

فصل ۱.....	۱
۱-۱ مقدمه	۱
۲-۱ مسأله پژوهش	۱
۳-۱ موضوع پژوهش	۳
۴-۱ قلمرو پژوهش	۳
۵-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش	۴
۶-۱ اهداف پژوهش	۵
۷-۱ کاربردهای پژوهش	۶
۸-۱ نوع پژوهش	۶
۹-۱ سؤالات پژوهش	۷
۱۰-۱ تعریف واژههای کلیدی	۸
۱-۱۰-۱ تعریف خانواده	۸
1-10-2 تعریف مفهومی - فرزندسالاری	۸
1-10-3 تعریف ساختاری فرزندسالاری	۹
۴-۱۰-۱ تعریف کارکردی فرزندسالاری	۹
۵-۱۰-۱ تعریف عملیاتی فرزندسالاری	۱۰
فصل ۲.....	۱۱
۱-۲ روش پژوهش	۱۱
۲-۲ ویژگی‌ها روش تحقیق کیفی و دلایل انتخاب روش	۱۲
۳-۲ طرز استفاده از روش	۱۳
۴-۲ روش جمع‌آوری اطلاعات	۱۷
۵-۲ نمونه گیری	۱۸
2-6 روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۲۲
فصل ۳.....	۲۸

۲۸	۱-۳ کلیاتی درباره تحول خانواده در دنیا
۳۱	۲-۳ کلیاتی درباره تحول خانواده در ایران
۳۴	3-3 گذار خانواده ها از سنتی به مدرن
۳۶	۴-۳ پیشینه‌ی تحقیق
۴۳	3-5 خانواده و آسیب‌های آن
۴۴	۶-۳ نگاهی به آسیب‌های خانواده‌های معاصر
۴۵	۷-۳ آسیب‌شناسی خانواده ایرانی
۴۶	۸-۳ نظریه‌های جامعه‌شناسی
۴۶	۱-۸-۳ نظریه‌ی کنش متقابل
۵۱	۹-۳ گروه مرجع
۵۲	۱-۹-۳ نظریه‌ی نقش سنتی مادران
۵۵	۱۰-۳ نظریه نهادی
۵۷	3-11 هویت اجتماعی و فرهنگی فرزندان
۶۱	۱-۱۱-۳ شیوه‌های فرزند پروری
۶۴	فصل ۴
۶۴	۱-۴ مقدمه
۶۵	۲-۴ شرایط علی
۶۷	۳-۴ پدیده
۶۸	۴-۴ محتوا یا ویژگی‌های فرزند سالاری
۷۱	۵-۴ شرایط مداخله‌گر
۷۲	۶-۴ کنش و واکنش یا راههای رسیدن به هدف
۷۴	۷-۴ پیامدهای فرزند سالاری
۷۸	فصل ۵
۷۸	5-1 خلاصه مطالب
۸۴	۲-۵ پیشنهادات و راه حل:
۸۸	۳-۵ پیوست
۱۰۸	۴-۵ منابع

فصل ۱

۱-۱ مقدمه

در این فصل به موضوع‌های کلی مانند مسأله پژوهش، سوالات، اهداف، قلمرو پژوهش و تعریف موضوع پژوهش می‌پردازیم. به عبارتی مسیر کلی تحقیق و اهدافی که برای این تحقیق داشته‌ایم، ذکر می‌شود. این که چه سوالاتی موجب انجام این تحقیق شد و این موضوع چه ضرورت و اهمیتی داشته است، در این فصل بررسی می‌شود.

۱-۲ مسأله پژوهش

بی‌تردید خانواده و چگونگی روابط میان اعضای خانواده و کیفیت ارتباط والدین با فرزندان در شکل‌گیری شخصیت و رشد اجتماعی، عاطفی و عقلانی فرزندان نقش و اهمیت فراوانی دارد.

خانواده نهادی اجتماعی با ابعاد زیستی، حقوقی، اقتصادی، روانی و جامعه‌شناختی است. خانواده نهادی اجتماعی است زیرا همانند آینه‌ای عناصر اصلی جامعه را در خود دارد و انعکاسی از سلامت یا نابسامانی اجتماعی است. علاوه بر این خانواده از مهم‌ترین نهادهای موثر بر جامعه است و هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند به سلامت دست یابد مگر آنکه خانواده سالمی داشته باشد (ساروخانی، ۱۳۷۵: ۱۳۶). کودکان از طریق محیط کوچک خانواده با دنیای خارج آشنا می‌شوند. طرز معاشرت و روابط اجتماعی با دیگران را می‌آموزند و راه و رسم زندگی، اخلاق، فلسفه اجتماعی و آداب و رسوم را فرا می‌گیرند. به عبارتی شخصیت کودکان در سنین اولیه در خانه و در تعامل با والدین شکل می‌گیرد. امروزه در جامعه ایرانی همانطور که از اظهارات عام و خاص بر می‌آید و مشاهدات نامنظم آنرا

تایید می‌کند (سند علمی مثل آمار و گزارش‌ها) رابطه والدین با فرزندان بویژه در سالهای کودکی و نوجوانی دچار معضلاتی شده است، که به طور کلی آنرا به اشکالی به صورت لجام گسیخته، پرتوقع، زیاده خواه، بی تربیت، نامنظم و بی مسئولیت بودن نمودار ساخته است. با توجه به ویژگی‌های این پدیده آن را می‌توان یک مسئله اجتماعی نامید. جامعه‌شناسان هر پدیده‌ای را که در اذهان عمومی معضلی به شمار می‌رود و تاحدی در جامعه شیوع دارد و با ایده آل‌های جامعه فاصله دارد، مسئله اجتماعی قلمداد می‌کنند (روبرتسن ۱۹۷۵:۴). ما با چنین تعریفی شرایط یاد شده را به عنوان یک مسئله اجتماعی قابل تعمق می‌دانیم و با توجه به اهمیت تعلیم و تربیت در خانه و توسط والدین روی شخصیت کودکان به وضوح می‌توان به اهمیت مطالعه‌ی در این باره پی برد. با توجه به شرحی که از مسئله رفت، در اذهان عمومی یکی از مسئله‌ها به "فرزند سالاری" مشهور است. این مسئله با توجه به طبیعت آن توسط روش تحقیق کیفی بویژه روش مردم‌نگاری معناشناختی مورد مطالعه خواهد گرفت و در آن به ویژگی‌ها، ابعاد و پیامدهای این مسئله در خانواده پرداخته خواهد شد، امید است که با این تلاش به شناختی از مسئله‌ی "فرزند سالاری" که در آن کودکان درخانه محوریت دارند و در زندگی خانوادگی تحکم می‌کنند، برسیم. شاید بتوانیم در نهایت توصیه‌هایی مبنی بر ارتباط صحیح والدین با فرزندان در خانواده‌ها ارائه دهیم. از آنجا که تربیت فرزندان در سالهای اولیه بسیار مهم است و دوران نوجوانی که دوران سرکشی و طغیان بچه‌ها هم به شمار می‌رود. ما تحقیق خود را بر روابط خانواده‌ها با فرزندان ۷-۱۴ سال منحصر کرده‌ایم. از نظر موقعیت مکانی این مسئله در محدوده استان تهران مورد بررسی قرار گرفته است.

۳-۱ موضوع پژوهش

خیلی از مسائل و موضوع های مهم در حیطه بهداشت روانی و سلامتی روابط اجتماعی سطح کلان، میانه و خرد، ریشه در نهاد خانواده دارد. این پژوهش به بررسی موضوع روابط میان والدین و فرزندان یا به عبارتی بررسی فرزندسالاری در این راستا می پردازد. یکی از روابط مهم بین والدین و فرزندان، " روابط قدرت " بین آنها می باشد رابطه قدرت در خانواده، باز نمودی از روابط قدرت در ساختار جامعه و نظام های اجتماعی آن می باشد. روابط موجود قدرت در جامعه وجود دارند در خانواده باز تولید می شوند و از خانواده دوباره به جامعه و دیگر ساختارهای اجتماعی منتقل می شوند. لذا موضوع ما در درجه اول رابطه والدین و فرزندان و در درجه دوم رابطه و نقش قدرت در خانه به عنوان انعکاسی از روابط والدین و فرزندان می باشد.

۴-۱ قلمرو پژوهش

قبل از هر چیز، قلمرو موضوعی این پژوهش به طور کل در حوزه جامعه شناسی می باشد و همچنین به طور اخص در حوزه شناسی خانواده و تا حدی در تحلیل ها از روانشناسی اجتماعی و پرورشی مدد گرفته می شود.

از لحاظ قلمرو مکانی، این پژوهش در استان تهران انجام شده است و از لحاظ زمانی، در مقطع ۱۳۹۳ -

۱۳۹۴ هجری شمسی می باشد.

۱-۵ اهمیت و ضرورت پژوهش

خانواده در میان نهادهای اجتماعی، نخستین نهادی است که بر رشد فرزندان و الگوهای رفتاری، خصوصیات اخلاقی، انگیزه ها و ارزش های آنان تاثیر گذار است. کودک از دوران شیر خوارگی متاثر از سبک روابط حاکم بر جو خانواده است و این تاثیر در مقاطع مختلف تا بزرگسالی پیچیدگی خاص خود را می یابد. اما هرگز آدمی قادر به انفکاک از این نظام نیست و ابعاد متفاوت روابط خانواده به طرق گوناگون فرد را متاثر می سازند (مرکز تحقیقات استراتژیک، ۱۳۸۹: ۲۳۶-۲۳۷). تحقیق حاضر از چند نظر حائز اهمیت است نخست آنکه آسیب پذیری این گروه سنی آسیب پذیر شدن نظام خانواده ها و به خطر افتادن کانون خانواده را موجب می شود کانونی که از اهمیت عمده برخوردار می باشد و آسیب پذیری آن سبب به هم ریختن کلیه مراکزی می شود که بر پایه نهاد خانواده شکل می گیرند بنابراین روابط میان اعضای خانواده و کیفیت ارتباط والدین با فرزندان در شکل گیری شخصیت و رشد اجتماعی، عاطفی و عقلانی فرزندان نقش و اهمیت فراوانی دارد تا بدینوسیله اهمیت نهاد خانواده در شکل گیری دیگر ساختارهای اجتماعی مورد تاکید قرار گیرد.

دوم آنکه فرزند سالاری موجب عدم رسیدگی والدین به خودشان می شود. زیرا فعالیت های پدر و مادر بر محور بر آوردن نیازهای فرزندان کوچک و بزرگ خود، می چرخد سوم آنکه فرزند سالاری در خانواده باعث از دست رفتن اقتدار پدر و مادر می شود والدین دیگر در خانه قدرت ندارند حریم ها برداشته می شود و کودکان فکر می کنند که همسان بزرگتر ها هستند و در نهایت یکی از بزرگترین پیامدهای ناگوار فرزند سالاری متوجه خود فرزندان است و آن عبارتست از عدم آمادگی جوانان برای رویا رویی با مشکلات زندگی، عدم آمادگی آنان برای قبول مسئولیت های بزرگ، و اخوردگی و... در جامعه است و فرد در جامعه نمی تواند موثر باشد. در خانواده هایی که به اصطلاح فرزند سالاری در آنها حاکم است فرزندان احساس مسئولیت قوی ندارند که در نهایت به ضعف

روابط این پدیده با اطرافیان و جامعه می انجامد شناخت این موضوع کمک می کند اولاً از عواملی که به این مشکل می انجامد آگاه شویم و ثانیاً که به خانواده ها بتوان توصیه هایی سودمند در این زمینه کرد و آنان را از خطرات " فرزند سالاری " آگاه نمود.

۱-۶ اهداف پژوهش

هدف کلی :

- بررسی و تحلیل جامعه شناختی مسئله روابط والدین با فرزندان (۷-۱۴ سال) یا به عبارتی فرزند سالاری در

خانواده ایرانی

اهداف جزئی:

- تعریف فرزند سالاری در خانواده

- شناسایی ابعاد رفتاری فرزند سالاری در گروه سنی ۷-۱۴ ساله

- شناسایی نقش والدین در وضعیت خانواده ها از نظر فرزند سالاری

- شناسایی علل و پیامدهای پدیده فرزند سالاری در خانواده در شهر تهران

۷-۱ کاربردهای پژوهش

یافته های این پژوهش می تواند برای سازمان هایی مانند آموزش و پرورش ، مهد کودک ها، مراکز مشاوره و حمایت از خانواده و سازمان ها و پژوهشکده هایی که در مورد مسائل مربوط به والدین و فرزندان پژوهش می کنند، کاربرد داشته باشند؛ آگاهی از این مسئله می تواند در دادن توصیه های مفید برای خانواده ها موثر افتد.

۸-۱ نوع پژوهش

نتایج این پژوهش هرچند عمدتاً کاربردی می باشد چون به یکی از موضوعات و مسائل در حوزه خانواده می پردازد به طوری که پژوهش های کاربردی با مسائل اجتماعی یا عملی سر و کار دارد. در واقع پژوهش کاربردی متوجه نتایج عملی است و می کوشد مسائل عملی را حل کند (بلیکی، ۱۳۹۰: ۷۳) اما از آن نظر که به امری اساسی در تعلیم و تربیت می پردازد جنبه بنیادی نیز دارد. این پژوهش با " روش تحقیق کیفی" و بر مبنای نظریه مبنایی ابداع شده توسط استراوس و کوربین^۱ صورت می گیرد. گردآوری اطلاعات که با استفاده از مشاهده و مصاحبه های عمیق و سپس تحلیل آنها انجام میشود. نظر به آنکه تحقیق حاضر جنبه اکتشافی دارد ارائه فرضیه های مشخص در ابتدا ضروری به نظر نمی رسد. به طور خلاصه می توان گفت که از طریق روش مردم نگاری معناساختی و تجربه فرهنگی به میدان تحقیق یعنی همان محیط خانواده وارد شدیم. در ضمن با انتخاب یک زمینه فرهنگی که رابطه والدین با فرزندان آنها است به جمع آوری و ثبت داده ها پرداخته شد و در نهایت به توصیف فرهنگی و تجزیه و تحلیل داده ها انجام شد(ر. ک. اسپردلی و مک کوردی، ۱۳۹۰: ۲۰).

¹ Strauss, corbin

۹-۱ سؤالات پژوهش

" مقصود از پژوهش، کشف پاسخ‌هایی برای پرسش‌ها از طریق کاربرد روش‌های سیستماتیک است. در واقع فرمول بندی پرسش‌های پژوهش حساس‌ترین و شاید، دشوارترین بخش هر طرح پژوهشی است. به عبارت دیگر، یک پروژه تحقیقاتی بر پایه پرسش‌های پژوهش‌های آن بنا می‌شود (برگ به نقل از بلیکی، ۱۳۹۰: ۸۳). شیوه طرح سوال تحقیق بی‌اندازه مهم است. زیرا به میزان زیادی نوع روش تحقیقی که باید بکار گرفته شود را تعیین می‌کند جنبه‌ی مهم دیگر سوال تحقیقی، مرزهایی است که باید مطالعه شود. سوال تحقیقی کمک می‌کند که مسأله محدود و دقیق‌تر شود و به شکل کاری مفید در آید. باید به خاطر داشت که هدف اصلی از به کارگیری روش نظریه‌مبنایی، ساختن نظریه است برای انجام این کار به سوال یا تحقیقی نیازمندیم تا انعطاف‌پذیری و آزادی لازم را برای بررسی پدیده یا مسأله مورد نظر داشته باشد (استراوس و کوربین، ۱۳۹۳: ۳۵-۳۶). سوال اصلی تحقیق، راهنمایی است که محقق را فوراً" به بررسی اعمال خاص، شرایطی که حوادث در آن رخ می‌دهند، افرادی که به اعمالی مشغولند، رهبری می‌کند (همان: ۳۸). تحقیق حاضر قصد پاسخگویی به سوالات زیر را دارد:

ابعاد مختلف پدیده فرزند سالاری در خانواده‌های تهرانی کدامند؟

می‌توان تعریفی از پدیده فرزند سالاری برای سنین ۷-۱۴ سال ارائه داد؟

به نظر شما پدیده فرزند سالاری در جامعه ایران (نمونه استان تهران) در سطح وسیع رخ می‌دهد؟

آیا نگرش‌های والدین به "فرزند سالاری" در آن گروه سنی می‌انجامد؟

۱-۱۰-۱ تعریف واژه‌های کلیدی

۱-۱۰-۱-۱ تعریف خانواده

کنفوسیوس^۱ خانواده را به عنوان «پایه‌ی دولت»، اگوست کنت^۲ آن را «واحد اجتماعی» و چارلز هورتون کولی^۳ خانواده را اولین و ایده‌آلی‌ترین مثال برای «گروه‌های نخستین» می‌داند، گروه‌هایی که وظیفه‌ی آنها نگهداری و حمایت از موجودیت انسانی است و خالق زیباترین احساسات شناخته‌شده‌ی بشری هستند. (ساروخانی،

(۲۷:۱۳۷۵)

۱-۱۰-۱-۲ تعریف مفهومی - فرزندسالاری

فرزندسالاری به مفهوم محور بودن فرزندان در خانواده است. همچنین اصطلاح «فرزندمداری» نیز برای آن به کار رفته است. برای نزدیک شدن به مقصود، می‌توان به واژه‌ها و اصطلاحاتی که به جهت کاربرد درازمدت آنها مفهوم مشخصی دارند اشاره کرد. از جمله اشراف‌سالاری، دیوان‌سالاری، پدرسالاری یا مادرسالاری. واضح است که تحت چنین عناوینی به اهمیت، نفوذ و نقش اساسی اشراف، دیوان، پدر و یا مادر در عرصه‌های گوناگون نظر داریم و آنها را مدار و محور فعالیت می‌دانیم.

^۱ Confucius

^۲ Auguste comte

^۳ Charles cooley

۱-۱۰-۳ تعریف ساختاری فرزندسالاری

اگر ساختار را مجموعه‌ی نقش‌ها، نوع رابطه و ترکیب آنها با هم در خانواده بدانیم، درمی‌یابیم که امروزه جایگاه، نقش و مناسبات اعضای خانواده دچار دگرگونی شده و عناصر آن جایگاه و نقش دیگری پیدا کرده‌اند. همچنین سمت و سوی روابط و سلسله مراتب نیز متحول شده‌اند. پیدایش خانواده‌هایی با ساخت هسته‌ای در قرن اخیر، بستر مناسبی را برای فرزندمحوری یا فرزندسالاری به وجود آورده است. حال آنکه در گذشته، به علت وجود خانواده‌هایی با ساختار گسترده و تناسب ساخت چنین خانواده‌هایی با ریش سفیدسالاری، اصولاً با پدیده‌ی فرزندسالاری روبه‌رو نبوده‌ایم. امروزه در خانواده‌های هسته‌ای، کاهش اقتدار پدر و افزایش حقوق مادر و همچنین همسان پنداشتن فرزندان با بزرگسالان، سنگ بنای مناسب برای پیدایش و رشد فرزندمداری و فرزندمحوری را فراهم کرده است. به طوری که فرزندان دارای اعتبار، ارزش و اهمیت بیشتری از زاویه دید والدین شده‌اند. (اسپردلی، مک کوری، ۱۳۹۰: ۷۸)

۱-۱۰-۴ تعریف کارکردی فرزندسالاری

کارکرد عبارت است از وظیفه، نقش، مسئولیت یا عملکرد یک ساختار یا یک هیئت (فرم‌اسیون) اجتماعی که به عهده‌ی یک فرد، ساختار یا یک نهاد گذاشته شده است. مثلاً مهمترین کارکرد مدرسه عبارت است از تعلیم، تربیت، آموزش و اجتماعی کردن بچه‌ها. کارکرد خانواده تأمین نسل و اجتماعی کردن فرزندان است. خانواده‌ی فرزندسالار دارای کارکردهایی متفاوت از کارکرد خانواده‌هایی از انواع پیشین است. بدیهی است فرآیند مهم و حیاتی اجتماعی شدن، از این پدیده تأثیر می‌پذیرد و شخصیت متناسب با آن شکل می‌گیرد و به تدریج نظام ارزشی و هنجاری خانواده و جامعه متحول می‌شود. (مقصودی، ۱۳۸۶: ۳۷)

۵-۱۰-۱ تعریف عملیاتی فرزندسالاری

برای این تحقیق طبق مصاحبه هایی که انجام داده ام و تلفیقی از تعاریف اندیشمندان، فرزندسالاری یعنی بیان خواسته های فرزندان و دسترسی بی چون و چرا به آن خواسته ها و اهمیت بیش از حد نظر فرزندان در خانواده.

فصل ۲

۱-۲ روش پژوهش

هر پژوهشی نیازمند انتخاب نوعی روش تحقیقی مناسب برای تعریف سؤالات تحقیق، گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌هاست. همچنین برای تدوین یا طرح یک فرضیه، نظریه و یا فرضیه‌آزمایی و نظریه‌آزمایی نیز در صورت لزوم نیاز به روش تحقیق است. به عبارت دیگر می‌خواهیم بدانیم که مسئله و سؤالات تحقیق چیست و روش رسیدن به جواب کدام است. به طور کلی تحقیقات علوم اجتماعی و به خصوص جامعه‌شناسی، به دو روش تحقیق کمی و کیفی انجام می‌گیرند. و پس از انتخاب این نوع روش‌های تحقیق، نوبت به انتخاب روش‌های جزئی یا شاخه‌های منشعب از این دو نوع روش می‌رسد، که انواع و اقسام مختلفی دارند. این پژوهش با استفاده از «روش تحقیق کیفی»، و به خصوص با «روش نظریه‌ی بنیایی» انجام گرفته است.

در این فصل ابتدا نگاهی می‌اندازیم به دلایل انتخاب روش، بعد به ویژگی‌های روش انتخاب شده (روش کیفی نظریه بنیایی). آنگاه چگونگی استفاده از این روش را در انجام کار از نظر می‌گذرانیم در ضمن به همراه توصیف روش از مثال‌های موجود شواهدی نیز می‌آوریم.

۲-۲ ویژگی‌ها روش تحقیق کیفی و دلایل انتخاب آن

هر پژوهشگری برای انتخاب نوع روش تحقیق خود باید دلایل و انگیزه‌هایی داشته باشد تا بتواند به سؤالات تحقیق خود جواب بدهد یا به اهدافی که طرح کرده است، برسد. لازم است که در این رابطه با صرف کمترین هزینه و وقت و انرژی بتواند به نتایج تحقیق رسید و یک طرح پژوهشی را به اتمام رساند. اکثر تحقیقات و پژوهش‌هایی که انجام گرفته‌اند، بیشتر با روش تحقیق کمی صورت گرفته‌اند و با این حال به نظر می‌رسد که روند غالب در حال تغییر است چرا که تحقیق به روش‌های کیفی بیش از قبل صورت می‌گیرد.

روش تحقیق و نحوه‌ی نگاهمان به دنیا و جهان اجتماعی می‌تواند کل فرایند تحقیق و نتایج ما را جهت دهد و عوض کند باید با ذهنی پر از سؤال به میدان تحقیق رفت و بتوان در درجه‌ی اول میدان و فرهنگ و حوزه‌ی پژوهش‌مان را کشف کنیم و با آن زندگی کنیم و به قول وبر بتوانیم به «تفهم» آن برسیم، نه این که از همان اول به دنبال یافتن نزدیک‌ترین و کم هزینه‌ترین راه برای یافتن جواب پرسش‌هایمان و رسیدن به اهداف تحقیق‌مان باشیم. نه این که برای هر پژوهشی هر پرسش‌نامه‌ای را در دست بگیریم و به هر نحو آن را توسط نمونه‌های انتخاب شده کامل کنیم. استفاده از پرسش‌نامه هم دلایل و مستندات و فلسفه‌ی روشی خاص خودش را دارد، و آن باید با توجه به مسأله و سؤالات تحقیق و نحوه‌ی نگاه ما به جهان اجتماعی انتخاب شود و مورد استفاده قرار گیرد. قبل از هر پژوهشی باید با آن جامعه‌ی تحقیق‌مان زندگی کنیم، آن‌ها را درک و تفهم کنیم و بتوانیم فرهنگ و متغیرهای فرهنگی و اجتماعی و تاریخی آن را کشف کنیم و بشناسیم. باید اجازه بدهیم جامعه‌ی مطالعه‌ی ما خودش حرف بزند، گفت و گو کند، درد دل کند، سؤال کند و جواب بدهد و... یا به قول استرواس و کوربین: «در تحقیق نظریه مبنایی، به جای آزمون روابط بین متغیرها، ما می‌خواهیم مقولات مربوط و روابط بین آن‌ها را کشف کنیم و آن مقوله‌ها را به شکلی جدید و نه به شکل معمول شناخته شده، به هم ربط دهیم» (۱۳۹۳: ۴۷). برای انتخاب روش تحقیق

پژوهش دلایل زیادی داشتیم از جمله این که، بتوانیم جامعه و فرهنگ جامعه‌ی مورد مطالعه‌مان را کشف و تحلیل کنیم نه این که با استفاده از پرسش‌نامه و مقیاس و شاخص‌های بیرون از جامعه آن را مورد مطالعه قرار دهیم و به جواب سؤالات تحقیق و اهداف آن برسیم

و «روش تحقیق کیفی با مطالعات زمینه‌های فرهنگی سنخیت بیشتری دارد، زیرا بنا به طبیعتش، با نظام ارزشی، ساختار ذهنیت‌ها و باورها سروکار دارد» و همچنین «روش تحقیق کیفی برای درک مفاهیم فرهنگی که نیاز به درک محتوای کلامی و رفتاری دارد، مناسب‌تر است» (استراوس و کوربین، ۱۳۹۳: ۸).

با توجه به موضوع تحقیق ما که با ذهنیت والدین سرو کار دارد و با توجه به ویژگی‌های تحقیق کیفی که از نظر گذشت، نیاز به این داریم که بتوانیم با استفاده از روش‌های تحقیق کیفی و گردآوری و مشاهده و مطالعه و تحلیل و بررسی موضوعات و مسائل جامعه و فرهنگ و تاریخ خودمان گامی در جهت ساختن مدل نظری در باب روابط والدین با فرزندان در شهر تهران برداریم و احساس می‌کنیم می‌توانیم با استفاده از روش‌های تحقیق کیفی به این مهم دست یابیم، نه این که با نظریات و اندیشه‌های از قبل آماده شده در دیگر جوامع و همچنین با پرسش‌نامه‌ها، مقیاس‌ها و شاخص‌های جوامع و فرهنگ‌های دیگر و از پیش آماده شده، به کشف و تحلیل و تحقیق موضوعات و مسائل بپردازیم.

۲-۳ طرز استفاده از روش تحقیق کیفی

روش تحقیق کیفی تا حدی مستلزم خلاقیت می‌باشد و تا حدی شبیه به یک کار هنری می‌باشد. در واقع می‌توان گفت که، «روش کیفی علاوه بر این که یک روش تحقیق برای بررسی موضوعات و مسائل اجتماعی است، نگاهی ویژه به جامعه و فرهنگ و روابط انسان‌ها و کنش متقابل بین آن‌ها دارد و در این نوع نگاه و دید ویژه،